

Research Article / *Araştırma Makalesi*

AYNI RİSK FARKLI SÖYLEM: KİLİT DENETİM KONULARI İLE KRİTİK DENETİM KONULARI KARŞILAŞTIRMASI¹

Neriman YALÇIN²

Submitted/Başvuru: 17.03.2026

Last Revised/Son Düzeltme: 11.05.2026

Accepted/Kabul: 23.06.2026

Öz

Küresel ölçekli finansal skandalların ardından düzenleyici kuruluşlar, denetim raporlarında şeffaflığı ve denetim kalitesini artırmak amacıyla çeşitli önlemler geliştirmiştir. Bu önlemlerden biri, denetçinin denetim faaliyetleri esnasında önemli gördüğü konuları ayrı bir başlık altında raporlamasıdır. Bu amaçla, Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB), 2016 yılında ISA 701 - *Kilit denetim konularının* bağımsız denetçi raporunda bildirilmesi standardını; Halka Açık Şirket Muhasebe Gözetim Kurulu (PCA-OB) ise, AS 3101 Denetçi olumlu görüş bildirdiğinde finansal tabloların denetimine ilişkin denetçi raporu standardının 11-17. paragrafları arasında, *kritik denetim konularını*

¹ Bu çalışma 13-15 Kasım 2025 tarihlerinde Bakü/Azerbaycan'da düzenlenen "EMIDWORLD 3. Uluslararası Ekonomi, Kamu Maliyesi, İşletme ve Sosyal Bilimler Kongresi"nde Online ve özet olarak sunulmuş ve geliştirilerek makale olarak hazırlanmıştır.

² Doç. Dr., Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, nerimanyalcin@atu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2196-4779

düzenlemiştir. Özünde iki standart hükümleri büyük oranda benzerlikler göstermekle birlikte bir şirketin hem IAASB hem de PCAOB kapsamına giren iki ayrı ülkede faaliyet göstermesi ve denetim raporu yayınlaması halinde ise farklılıklar ortaya çıkabilmektedir. Bu çalışma, bir şirketin mali tabloları hakkında iki farklı düzenlemeye göre denetim raporu yayınlanması durumunda ortaya çıkan benzerlik ve farklılıkları açıklamak amacıyla yürütülmüştür. Bulgular, aynı denetim riskleri ele alınsa dahi farklı düzenleyici çerçevelerin denetim raporlarında kullanılan söylem, açıklama kapsamı ve metinsel yapı üzerinde farklılaştırıcı bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kilit denetim konuları, Kritik denetim konuları, Bağımsız denetim raporu

JEL Sınıflandırması: M40

SAME RISK, DIFFERENT RHETORIC: A COMPARISON OF KEY AUDIT MATTERS AND CRITICAL AUDIT MATTERS

Abstract

Following global financial scandals, regulatory bodies have developed various measures to increase transparency and audit quality in audit reports. One of these measures is for auditors to report matters they deem significant during the audit under a separate heading. To this end, the International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) issued ISA 701 – Reporting key audit matters in the auditor’s report in 2016; and the Public Accounting Oversight Board (PCAOB) regulated critical audit matters in paragraphs 11-17 of AS 3101 – Auditor’s report on the audit of financial statements when the auditor expresses a favorable opinion. While the provisions of the two standards are largely similar, differences can arise if a company operates in two different countries, both falling under the scope of the IAASB and PCAOB, and publishes audit reports accordingly. This study was conducted to explain the similarities and differences that arise when a company publishes audit reports on its financial statements according to two different regulations. The findings indicate that, even when addressing the same audit risks, different regulatory frameworks have a differentiating effect on the discourse, scope of disclosure, and textual structure used in audit reports.

Keywords: Key audit matters, Critical audit matters, Independent audit report

JEL Classification: M40

Extended Summary

Introduction

After global financial scandals, regulatory authorities introduced several reforms to increase transparency and improve the communicative value of audit reports. One of the most important reforms requires auditors to report the most significant matters encountered during the audit under a separate heading in the audit report. Within this framework, the International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) issued ISA 701, which introduced the concept of Key Audit Matters (KAM). Similarly, in the United States, the Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB) introduced the concept of Critical Audit Matters (CAM) within AS 3101. Both regulations aim to improve the transparency of audit reports and provide financial statement users with more insight into the audit process. In particular, they highlight the areas that required significant auditor attention and professional judgment during the audit. Although the objectives of the two standards are largely similar, differences may arise due to the different regulatory environments in which they are applied. These differences become more visible when a company operates under both regulatory frameworks and publishes audit reports in more than one jurisdiction. In such cases, auditors may address similar audit risks but present them in different ways depending on the applicable reporting framework. Therefore, the main purpose of this study is to examine and compare Key Audit Matters and Critical Audit Matters disclosed in audit reports prepared under different regulatory regimes.

Literature Review

There are many national and international studies examining Key Audit Matters and Critical Audit Matters. Most of this literature focuses on how expanded audit reporting affects transparency, investor perception, and the informational value of audit reports. Previous studies suggest that Key Audit Matters provide useful insights into the areas that required the most attention during the audit process and help increase the transparency of audit reports (Gold & Heilmann, 2019; Velte, 2020). However, some studies also argue that these disclosures may sometimes become standardized and therefore may not always pro-

vide new information for users (Sirois, Bédard & Bera, 2018). Research on Critical Audit Matters shows that these disclosures usually focus on financial statement accounts or disclosures that involve significant estimates and complex judgments (Jermakowicz, Epstein & Ramamoorti, 2018). In the literature, Key Audit Matters are generally considered to follow a more principle-based approach, while Critical Audit Matters are seen as more rule-based (Gimbar, Hansen & Ozlanski, 2016; Nysten, Sundgren & Svanström, 2024).

Empirical findings also indicate that the number of Key Audit Matters reported in audit reports is often higher than the number of Critical Audit Matters. In addition, KAM disclosures usually cover a wider range of topics, while CAM disclosures tend to focus on fewer but more specific accounting areas (Reid et al., 2019; Köhler, Ratzinger-Sakel & Theis, 2020). These studies also note that although expanded audit reporting increases the informational value of audit reports, it may also make them more difficult to read due to technical language.

Methodology

This study uses a qualitative research approach. The aim of the research is to compare Key Audit Matters and Critical Audit Matters disclosed in audit reports prepared under two different regulatory frameworks. For this purpose, a content analysis method was applied. The study examines audit reports published by Turkcell İletişim Hizmetleri AŞ between 2021 and 2025. Turkcell was selected because it is listed in Borsa İstanbul and also files reports in the United States, which allows the same company to be analyzed under both reporting frameworks. Independent audit reports published in Türkiye were obtained from the Public Disclosure Platform (KAP), while Form 20-F reports submitted in the United States were obtained from the U.S. Securities and Exchange Commission (SEC). The texts were analyzed using the qualitative analysis software Maxqda. Several variables were examined during the analysis, including the number of Key and Critical Audit Matters, report length, auditor rotation, audit firm, and textual characteristics of the disclosures. In addition, the readability of the texts was measured using the Flesch readability analysis, which evaluates readability based on sentence length and word structure.

Additionally, while there are studies in the national literature comparing the reporting of key/critical audit matters (Sarisoý, 2021; Genç et al., 2023), these studies mostly examine the reports of different companies collectively on a country basis. This study, however, differs from the existing studies in the literature by examining the independent auditor reports of the same company published under different regulatory frameworks. Thus, the aim is to observe the differences in regulation-based reporting more directly by limiting the impact of differences that may arise from company characteristics. In this respect, the study contributes to the literature by showing how the reporting practices of key/critical audit matters can differ within the same company. However, the fact that the research was conducted on a single company is one of the limitations of this study and also limits the generalizability of the findings. Comparing the findings obtained from different sectors and larger samples in future studies may contribute to a more comprehensive evaluation of the impact of different regulatory frameworks on auditor reports.

Conclusion

The findings of the study show that even when the same audit risks are addressed, different regulatory frameworks can influence the way these risks are presented in audit reports. In particular, Key Audit Matter disclosures in BIST audit reports tend to be longer and cover a wider range of topics compared to Critical Audit Matter disclosures in SEC reports.

On the other hand, Critical Audit Matter disclosures are generally shorter but more focused on specific financial statement accounts and technical audit issues. The readability analysis also indicates that the disclosures in both reporting environments are generally difficult to read due to the technical nature of audit language. Overall, the results suggest that the differences between Key Audit Matters and Critical Audit Matters are not only related to terminology but also to the structure, scope, and style of the disclosures. The study highlights how different regulatory frameworks shape the way auditors communicate important audit issues in their reports.

1. Giriş

Denetim raporları, işletmeyle ilişkisi bulunan taraflara, denetlenen firmanın kârlılığı, verimliliği ve finansal yapısının durumu hakkında güvenilir bilgiler sağlamaktadır (Durmuş, vd., 2018). Finansal tablo kullanıcıları, potansiyel yatırımcılar ve tüm paydaşlar, denetçinin finansal tablolara ilişkin bakış açısını, denetimde ortaya çıkan önemli sorunları ve bunların nasıl çözüldüğünü, denetimin risk alanlarını, önemli tahmin ve yargıları ve önemlilik değerlendirmelerini denetim raporlarından çıkarımda bulunarak edinmektedir.

Denetim raporları, finansal tabloların güvenilirliğine ilişkin güvence sağlamanın ötesinde, yatırımcılar ve diğer paydaşlar için önemli bir bilgi kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Özellikle son yıllarda denetim raporlarının içerik ve kapsamının genişletilmesine yönelik düzenlemeler (örneğin kilit/kritik denetim konularının raporlanması) ile denetim sürecine ilişkin sunulan bilginin niteliği ve faydası daha fazla önem kazanmıştır (IAASB, 2015a; PCAOB, 2017). Bu dönüşüm, denetim raporlarının yalnızca standart bir görüş bildirme aracı olmaktan çıkıp, denetim sürecine ilişkin daha fazla şeffaflık ve açıklama sunan bir iletişim aracı olmasını amaçlamaktadır. Bu kapsamda, denetim raporlarında yer alan içerik, sunum biçimi ve zamanlama gibi unsurların birlikte değerlendirilmesi, denetim sürecine ilişkin daha bütüncül bir bakış açısı sunmaktadır (DeFond & Zhang, 2014). Küresel ölçekli finansal skandalların ardından düzenleyici kuruluşlar, denetim raporlarında şeffaflığı ve denetim kalitesini artırmak, denetçi raporunun iletişim anlamında değerinin ve anlaşılabilirliğinin artırmak gibi amaçlarla çeşitli önlemler geliştirmiştir (Yanık ve Karataş, 2017). Bu önlemlerden biri, denetçinin denetim faaliyetleri esnasında önemli gördüğü konuları ayrı bir başlık altında raporlamasıdır. Bu amaçla, Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB), 2016 yılında ISA 701- Kilit denetim konularının (Key Audit Matters - KAM) bağımsız denetçi raporunda bildirilmesi standardını; Halka Açık Şirket Muhasebe Gözetim Kurulu (PCAOB) ise önemli konuların raporlanması için AS 3101 Denetçi olumlu görüş bildirdiğinde finansal tabloların denetimine ilişkin denetçi raporu standardının, 11-17. paragrafları arasında kritik denetim konularını (Critical Audit Matters - CAM) düzenlemiştir. ISA 701'in kilit ve AS 3101'in kritik denetim konuları olarak adlandırdığı denetim konuları denetçilerin finansal tablo denetimlerinde karşılaştıkları

önemli konular arasından seçilmekte ve raporlanmaktadır. Her iki düzenlemenin yürürlüğe giriş tarihlerine bakıldığında ise; kilit denetim konularının 2017 ve sonrasındaki mali yıllar için ve kritik denetim konularının ise 2020 ve sonrasındaki mali yıllar için yürürlüğe girdiği görülmektedir.

IAASB tarafından düzenlenen kilit denetim konuları, denetçi raporunun iletişim gücünü genişletmesi, denetim firmaları arasındaki rekabeti artırması, dolayısıyla yatırımcılar açısından denetimin değerini yükseltmesi ve denetlenen mali raporlara olan genel güven düzeyini yükseltmesi beklenmektedir (Arzova ve Şahin, 2020; Yaşar ve Çetin, 2020). Kilit denetim konuları, denetçinin mesleki muhakemesine göre denetim sürecinde en fazla dikkat gerektiren, karmaşık ve yüksek risk içeren denetim alanlarını ifade etmektedir. Bu konular finansal tabloların tamamına ilişkin genel riskleri değil, belirli hesap kalemleri veya işlem alanlarına ilişkin önemli riskleri kapsamaktadır. Kilit denetim konuları belirlenirken denetçi özellikle yüksek yanlışlık riski bulunan alanları, karmaşık muhasebe tahminlerini ve denetçinin önemli ölçüde mesleki muhakeme ve uzmanlık kullanmasını gerektiren durumları dikkate almaktadır (ISA 701). Ayrıca bu alanlar çoğu zaman denetim prosedürlerinde yoğun çaba ve dikkat gerektiren konular olarak öne çıkmaktadır.

PCAOB uygulamasında yer alan kritik denetim konuları ise denetçinin mesleki muhakemesini kullanarak denetim sırasında ele alınması en zor, karmaşık ve önemli muhasebe alanlarını ifade etmektedir. Kritik denetim konuları, genellikle finansal tablolarda raporlanan hesaplar veya açıklamalarla doğrudan ilişkili olup, denetçi görüşünü etkileyebilecek riskli ve hassas alanları kapsamaktadır. Denetçi kritik denetim konularını belirlerken özellikle önemli yanlış beyan riski içeren alanları, karmaşık muhasebe tahminlerini, sürecin yoğun mesleki muhakeme ve uzmanlık gerektirip gerektirmediğini ve denetim prosedürlerinin yüksek çaba veya önemli kaynak kullanımını gerektirip gerektirmediğini dikkate almaktadır (AS 3101).

Özünde iki standart hükümleri büyük oranda benzerlikler göstermekle birlikte ayrıştıkları noktalar da bulunmaktadır. Denetçiler, önemli denetim konularını hangi standarda göre raporlayacaklarını denetim raporunu sundukları ülkenin ulusal düzenleyici otorite-

sine göre belirlemektedir. Bir şirketin hem IAASB hem de PCAOB kapsamına giren iki ayrı ülkede denetim raporu yayınlaması halinde ise hem kilit denetim konuları hem de kritik denetim konuları yayınlaması gerekmektedir. Bu durumda, iki standart arasında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu farklılıklardan yola çıkan bu çalışma, bir şirketin her iki standarda göre raporlama yapması durumunda ortaya çıkan durumları açıklamak amacıyla yürütülmüştür. Çalışmada öncelikle, kilit ve kritik denetim konularını birlikte ele alan araştırmalar özetlendikten sonra, Türkiye ve ABD’de zorunlu olarak raporlama yapan Turkcell İletişim AŞ’nin, her iki ülkedeki aynı döneme ait denetim raporları incelenerek, kilit ve kritik denetim konuları bakımından düzenlemelerin fiili uygulaması karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

2. Literatür Değerlendirmesi

Literatürde, kilit veya kritik denetim konuları hakkında ayrı ayrı yapılmış ulusal (Örneğin: Kavut ve Güngör, 2018; Uzay ve Köylü, 2018; Ertan ve Kızık, 2019; Yaşar ve Çetin, 2020; Atay ve Polat Çeltikçi, 2021; Işık, 2025) ve uluslararası (Sirois vd., 2018; Gold ve Heilmann, 2019; Köhler vd., 2020; Velte, 2020; Bepari vd., 2022) birçok araştırma bulunmaktadır. Ancak ulusal literatürde daha az sayıda olmakla birlikte özellikle uluslararası çalışmalarda kilit ve kritik denetim konularının birlikte ele alındığı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmanın konusu iki düzenlemenin birlikte ele alınması olduğundan, literatürde sadece kilit ve kritik denetim konularını birlikte inceleyen uluslararası ve ulusal çalışmalara yer verilmiştir.

Ulusal çalışmalardan, Sarısoy (2021) tarafından, BİST 30 ve Dow Jones 30 endekslerinde yer alan işletmelerin 2019 yılı bağımsız denetim raporları incelenmiştir. BİST ve Dow Jones’da listelenen 60 şirketin denetçi raporu üzerinde yapılan incelemeye göre, Türkiye’de kilit denetim konusu bildirimlerinin sayısının daha fazla olduğu ve daha uzun açıklamalar içerdiği belirlenmiştir. ABD ve Türkiye’deki kilit/ kritik denetim konusu uygulamalarının biçimsel ve içeriksel olarak farklılaştığı; Türkiye’de daha ayrıntılı ve fazla sayıda bildirim yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Genç vd., (2023), ABD ve Türkiye’de borsaya kote sigorta şirketlerinin bağımsız denetim raporlarında yer alan kritik/kilit denetim konularını in-

celemiştir. Çalışmada 2017–2021 döneminde, ABD’den 8, Türkiye’den 6 sigorta şirketi araştırmaya dahil edilmiştir. Kritik/kilit denetim konularının belirlenmesinde benzer unsurların dikkate alındığı görülmüştür. Bunlar; finansal tablolar açısından önemlilik, önemli muhasebe tahminleri ve teknik değerlendirme gerektirmesidir. Ayrıca açıklamalarda çoğunlukla kalıplaşmış ifadeler kullanıldığı tespit edilmiştir. Sigorta sektöründe kilit/kritik denetim konusu uygulamalarının benzer mantıkla belirlendiği ancak açıklamaların özgünlükten uzak olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ortaya çıkış nedeni ve misyonu benzer olan her iki standart da denetim raporlarının şeffaflığını artırmayı amaçlamaktadır. Ancak kritik denetim konuları daha fazla yasal yükümlülük içermektedir. Çalışmalar kilit / kritik denetim konuları düzenlemelerinin “adı farklı, özü benzer” bir genişletilmiş raporlama reformu olduğunu; ancak kritik denetim konularının önemlilik ve “özellikle zorlayıcı yargı” filtresi ile pratikte daha dar kapsam doğurduğunu belirtmektedir (Velte, 2020; Nylen vd., 2024). Kilit denetim konuları, denetçinin dikkatini çeken “en önemli denetim konularını” vurgularken; kritik denetim konuları, “finansal tablolardaki önemli hesap/açıklamalara ilişkin ve özellikle zorlayıcı önemli yargı gerektiren konular” olarak daha kural-temelli olarak tanımlanmaktadır (IAASB, 2015; PCAOB, 2017). Kilit/ kritik denetim konularının raporlanmasının temel amacı, denetçinin hangi alanlarda en çok çaba sarf ettiğini şeffaflaştırmak olup, her iki düzenlemede denetçinin görüşünü değiştirmemektedir (IAASB, 2015b; PCAOB, 2017). Literatürde, kilit/ kritik denetim konuları uygulamalarının finansal rapor kullanıcılarının bilgi seviyesini artırdığı, ancak bilgi yükünü de artırarak okunabilirliği zorlaştırabildiği belirtilmektedir (Sirois vd., 2018; Gold & Heilmann, 2019).

PCAOB’un kritik denetim konuları uygulamasında, denetçiye daha fazla açıklama sorumluluğu yüklerken, kilit denetim konuları uygulamasında bu yükümlülük görece daha sınırlıdır (Nylen vd., 2024). Kilit denetim konuları ve kritik denetim konuları bildirimini için kullanılan kriterler benzer olsa da kritik denetim konuları açıklamaları daha ayrıntılı ve teknik içeriklidir. Kritik denetim konuları açıklamaları genellikle denetim prosedürlerini ve bulguların etkisini detaylandırırken, kilit denetim konuları açıklamaları daha genel kalabilmektedir. Her iki düzenlemenin uygulamaları, denetim raporlarının kullanıcıları açısından beklenti farklılıklarını azaltma amacı taşımaktadır. Bugüne kadar incelenen ba-

ğimsız denetim raporlarında açıklanan kilit denetim konularının sayısı genellikle kritik denetim konularının sayısından fazladır. Kilit denetim konuları açıklamaları, daha geniş konu yelpazesini kapsarken kritik denetim konuları daha dar ve belirli hesap kalemlerine odaklı bir görünüm sergilemektedir (Gold ve Heilmann, 2019).

Genel olarak düzenlemelerin çerçeveleri çok benzer olmakla birlikte, kilit denetim konuları ilke-temelli; kritik denetim konuları ise kural-temelli bir düzenlemedir. Bu ayrım metin uzunluğu, konu çeşitliliği ve örneklem davranışlarında gözlenen farklılıkların başlıca kaynağıdır. Buna göre, kilit denetim konuları, hangi konuların seçileceği konusunda ilke-temelli esneklik sunarken, kritik denetim konuları, açıklanacak konunun maddi bir hesap kalemiyle ilişkilendirildiğinin gösterilmesini zorunlu tutmaktadır (Gimbar vd., 2016). Diğer taraftan ampirik bulgular, denetçilerin kilit denetim konularını, kritik denetim konularına oranla daha fazla raporladığını (Reid, Carcello, Li ve Neal, 2019); Avrupa şirketlerinin denetçi raporları kapsamındaki kilit denetim konularının, ABD’de yayımlanan kritik denetim konularına göre genellikle daha uzun açıklama içerdiğini (Köhler, Ratzinger-Sakel ve Theis, 2020) göstermektedir. Literatürden elde edilen bulgular, uygulamada kilit denetim konuları arasında değer düşüklüğü, gelir kaydı, stok değerlendirme, finansal riskler gibi geniş bir dağılım gösterdiğini, kritik denetim konularının odağının tahmin ve muhakeme içeren kalemlerde yoğunlaştığını da ortaya koymaktadır (Sirois, Bédard ve Bera, 2018).

Her iki düzenleme de, denetçinin mesleki yargısına dayanmasına rağmen, kritik denetim konuları bildirim, denetçinin görüşünü etkileyen unsurları daha açık şekilde ifade etmeyi gerektirmektedir. Bu durum, kritik denetim konularının yatırımcılar açısından daha bilgilendirici olmasını sağlamaktadır (Al-Asmakh vd., 2025). Ayrıca, kilit denetim konuları bildiriminin, denetçinin temel sorumluluklarını değiştirmemesine rağmen, kritik denetim konularının denetim sürecinin belirli yönlerine dair daha fazla detaylandırma gerektirmesidir. Buna göre, kritik denetim konuları açıklamalarının denetim sürecine dair daha fazla içgörü sunması beklenmektedir (Velte ve Issa, 2019). Her iki uygulama da denetim kalitesini artırmayı hedeflemektedir. Ancak uygulamada, kritik denetim konularının regülasyon baskısı daha yüksektir. Bu durum, kritik denetim konuları açıklamalarının daha sistematik ve denetim prosedürlerine dayalı olmasını sağlamaktadır (Jermakowicz, vd., 2018).

3. Metodoloji ve Veri

3.1. Metodoloji

Literatür, kilit ve kritik denetim konularının teknik ve düzenleyici farklılıklarını tartışmış olsa da aynı firmalar üzerinde iki raporlama düzenlemesinin söylem, vurgu ve risk açıklaması açısından karşılaştırılması üzerinde çalışılmaktadır (Nylen, vd. 2025). Nylen vd., (2024), Sarısoy (2021) ve Genç vd., (2023) gibi çalışmalar denetçi raporlarında yer alan kilit ve kritik denetim konularını çeşitli şekillerde karşılaştırmıştır. Bu çalışmada, Nylen vd. (2024), çalışmasına benzer şekilde aynı şirketin iki ayrı düzenlemeye tabi ülkedeki denetçi raporlarını karşılaştırılması hedeflenmiştir. Çalışmanın bir diğer yönü de, karşılaştırmayı yalnızca kilit/kritik denetim konularının sayısı ve içeriği ile sınırlı tutmaması; aynı zamanda metin uzunluğu, denetçi cinsiyeti, rapor gecikme süresi ve kilit/ kritik denetim konusu paragraflarının okunabilirlik düzeyi gibi metinsel boyutları da değerlendirmesidir. Bu kapsamda araştırmanın amacı, aynı işletmelerin farklı düzenleyici raporlama rejimlerinde yayımladıkları kilit denetim konuları ile kritik denetim konuları açıklamalarını karşılaştırarak, denetim raporlarındaki ilgili açıklamaların nitel özelliklerini incelemektir.

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılarak, ISA 701 ile AS 3101 düzenlemelerine göre kilit ve kritik denetim konuları açıklamaları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Metinlerin nitel incelemesinde Maxqda nitel araştırma aracından yararlanılmış olup, denetim raporları belirlenen değişkenler bakımından incelenmiştir. Kilit/kritik denetim konularına ilişkin metinlerin okunabilirliği için ise Flesch Reading Ease okunabilirlik analizi kullanılmıştır. Flesch yöntemi, metnin ortalama cümle uzunluğu ve kelime yapısını dikkate alarak metnin okunma zorluk derecesini belirlemektedir. Flesch yöntemi esas olarak İngilizce metinler için geliştirilmiş olmakla birlikte, Türkçe metinlerin okunabilirlik analizinde de çeşitli çalışmalarda kullanılmaktadır (Abat, 2024). Bununla birlikte Türkçe ve İngilizcenin farklı dil yapıları nedeniyle, elde edilen skorların doğrudan mutlak karşılaştırma amacıyla değil, metinlerin görece okunabilirlik özelliklerini değerlendirmeye yönelik bir gösterge olarak yorumlanması daha uygun görülmektedir.

3.2. Veri

Kritik denetim konuları 2021 yılından itibaren uygulandığı için 2021 yılından itibaren Türkiye ve ABD borsalarında sürekli olarak işlem gören şirketler araştırılmıştır. İlk incelemede aynı dönemde hem Türkiye’de hem de ABD’de faaliyet gösteren dört şirket belirlenmiş ancak bu şirketlerden sadece Turkcell İletişim Hizmetleri AŞ’nin, Türkiye’de bağımsız denetim raporu, ABD’de ise Form 20 F dolduran tek şirket olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla araştırma tek bir şirket üzerinden yürütülmüştür. Turkcell İletişim Hizmetleri AŞ’nin, 2021-2025 yılları arası bağımsız denetim raporları Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) ve 20 F Formları ABD Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (SEC) aracılığıyla edinilmiştir.

4. Analiz Sonuçları

Turkcell İletişim Hizmetleri AŞ, 2021-2025 yılları bağımsız denetim raporları aşağıdaki metrikler bakımından incelenmiştir:

- Rapor sayfa sayısı
- Rapor gecikme süresi
- Denetim görüşü
- Denetim firması
- Denetçi cinsiyeti
- Rotasyon
- Kilit/kritik denetim konusu sayısı
- Kilit/kritik denetim konusu olarak ele alınan konu sayısı
- Kilit/ Kritik konularının;
 - ▲ Okunabilirliği
 - ▲ Metin uzunluğu

Tablo 1, çalışmada incelenen yıllar için ilgili denetim raporlarının genel özelliklerini göstermektedir. Burada, denetçi rotasyonu, denetçi özellikleri ve raporlama sürecine ilişkin bazı yapısal göstergeler, denetim raporlarında kullanılan söylem yapısını, açıklama kapsamını ve raporlama tarzını etkili olabilecek potansiyel betimleyici değişkenler olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu değişkenler, iki farklı düzenleyici çerçeve altında hazırlanan denetçi raporlarının genel özelliklerini karşılaştırmalı olarak ortaya koymak amacıyla değerlendirilmiş olup, çalışmada bu değişkenlerin kilit/ kritik denetim konularının açıklanmaları üzerindeki etkisi nedensel olarak analiz edilmemiştir.

Tablo 1: Tanımlayıcı istatistik bulguları

Veri kaynağı	BİST					SEC				
Yasal düzenleyici	KGK					PCAOB				
Belge Adı	Bağımsız denetim raporu					Form 20- F				
Değişkenler	2021	2022	2023	2024	2025	2021	2022	2023	2024	2025
Denetim firması	PWC	PWC	E&Y	E&Y	E&Y	PWC	PWC	PWC	E&Y	E&Y
Firma rotasyonu	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Yok
Denetçi rotasyonu	Var	Var	Var	Var	Yok	Var	Yok	Yok	Var	Yok
Denetçi görüşü	Olumlu	Olumlu	Olumlu	Olumlu	Olumlu	Olumlu	Olumlu	Olumlu	Olumlu	Olumlu
Denetçi cinsiyeti	Erkek	Erkek	Kadın	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek
Rapor sayfa sayısı	115	132	129	130	121	288	338	314	316	335
Gecikme süresi (gün)	48	68	80	58	59	104	117	134	119	107

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1’den görüleceği üzere BİST ve SEC’te sunulan raporlar çerçevesinde 2021–2025 yılları arasında denetim raporlarına ilişkin bazı temel özellikler karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Öncelikle veri kaynakları incelendiğinde, BİST kapsamında yayımlanan bağımsız denetim raporlarının Türkiye’de Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) düzenlemelerine tabi olduğu, SEC kapsamında yayımlanan Form 20-F raporlarının ise ABD’de PCAOB düzenlemelerine göre hazırlandığı görülmektedir.

Denetim firması açısından değerlendirildiğinde, her iki veri kaynağında da ağırlıklı olarak aynı uluslararası denetim ağına bağlı firmaların görev aldığı görülmektedir. BİST verilerinde 2021 ve 2022 yıllarında PwC tarafından yürütülen denetimin 2023 yılında E&Y’a geçtiği ve bu değişimin firma rotasyonuna işaret ettiği anlaşılmaktadır. 2024 ve 2025 yıllarında da BİST kapsamında aynı denetim firmasının görevine devam ettiği ve bu nedenle sonraki yıllarda firma rotasyonu gerçekleşmediği görülmektedir. Buna karşılık SEC raporlarında üç yıl boyunca aynı denetim firmasının görev yaptığı görülmekte olup incelenen

dönemde herhangi bir firma rotasyonu gerçekleşmemiştir. Ancak 2024-2025 yıllarında SEC kapsamında da denetim firmasının E&Y'a geçtiği ve bu durumun firma rotasyonuna işaret ettiği görülmektedir.

Denetçi rotasyonu açısından ise iki rapor arasında farklı bir görünüm ortaya çıkmaktadır. BİST kapsamında incelenen üç yılın tamamında denetçi değişiminin gerçekleştiği görülmürken, SEC kapsamında 2021 yılında denetçi rotasyonu gerçekleşmesine rağmen 2022 ve 2023 yıllarında aynı denetçinin görev yaptığı anlaşılmaktadır. 2024 yılı itibarıyla hem BİST hem de SEC raporlarında denetçi rotasyonunun gerçekleştiği, 2025 yılında ise her iki veri kaynağında da aynı denetçinin görevine devam ettiği görülmektedir. Denetçi cinsiyeti değişkeni incelendiğinde ise BİST raporlarında 2023 yılında sorumlu ortak baş denetçinin kadın, önceki iki yılda erkek olduğu; SEC raporlarında ise incelenen tüm yıllarda erkek denetçi imzası olduğu görülmektedir. Denetçi görüşü bakımından her iki düzenleyici ortamda da tüm yıllarda olumlu görüş verildiği görülmektedir. Bu durum incelenen dönemde finansal tabloların önemli bir yanlışlık içermediğine ilişkin denetçi kanaatinin her iki raporlama ortamında da tutarlı olduğunu göstermektedir.

Raporların uzunluğu açısından önemli bir fark dikkat çekmektedir. SEC kapsamında yayımlanan Form 20-F raporlarının sayfa sayısının BİST raporlarına kıyasla belirgin biçimde daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum, ABD raporlama sisteminin daha kapsamlı açıklama gerekliliklerine sahip olmasıyla ilişkilendirilebilir. 2021 - 2025 yıllarının tamamında BİST denetçi raporları sayfa sayısı 110-130 sayfa aralığında olduğu, SEC raporlarının ise 280-330 aralığında yayımlandığı görülmektedir. Son olarak rapor yayımlanma gecikmesi incelendiğinde, SEC raporlarında gecikme süresinin BİST raporlarına göre daha uzun olduğu görülmektedir. İncelenen dönemde BİST raporlarının yayımlanma süresindeki gecikme 48-80 gün arasında değişirken, SEC raporlarında bu sürenin 104-134 gün aralığında olduğu görülmektedir. 2024 ve 2025 yıllarında da benzer eğilimin sürdüğü, BİST raporlarında gecikme süresinin yaklaşık 58-59 gün seviyesinde gerçekleştiği, SEC raporlarında ise bu sürenin 107-119 gün aralığında olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgu, farklı düzenleyici çerçevelerin raporlama takvimleri ve açıklama gerekliliklerinin rapor yayımlanma süreleri üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir.

Tablo 2’de kilit/ kritik denetim konularına ilişkin metinsel özellikler özetlenmiştir.

Tablo 2. Kilit/ Kritik denetim konuları bulguları

Veri kaynağı	BİST					SEC				
Yasal düzenleyici	KGK					PCAOB				
Belge adı	Bağımsız denetim raporu					Form 20- F				
Değişkenler	2021	2022	2023	2024	2025	2021	2022	2023	2024	2025
Kilit/kritik denetim konusu sayısı	3	3	2	1	1	2	2	2	1	1
Kelime sayısı	1297	1423	1208	284	254	609	621	674	315	300
Ortalama cümle uzunluğu	29,4	30,2	27,5	31,6	31,8	23,1	21,9	20,7	21,8	27,5
Okunabilirlik analizi	43,6	42,1	46,8	39,6	39,3	35,7	40,3	43,9	31,0	32,69
Okunabilirlik düzeyi	Zor	Zor	Zor	Zor	Zor	Zor	Zor	Zor	Zor	Zor

Tablo 2’ye göre, kilit ve kritik denetim konuları sayısı değerlendirildiğinde, BİST raporlarında 2021 ve 2022 yıllarında üç adet kilit denetim konusuna yer verildiği, 2023 yılında ise bu sayının ikiye düştüğü görülmektedir. 2024 ve 2025 yıllarında ise kilit denetim konusu sayısının bire düştüğü anlaşılmaktadır. Buna karşılık SEC raporlarında incelenen tüm yıllarda kritik denetim konusu sayısının iki olduğu görülmektedir. Ancak 2024 ve 2025 yıllarında SEC raporlarında da kritik denetim konusu sayısının bire düştüğü görülmektedir. Ayrıca her iki düzenlemeye göre yayımlanan raporlarda aynı yıllarda aynı konunun kilit ve kritik denetim konusu olarak raporlandığı da tespit edilmiştir.

Metin uzunluğu açısından değerlendirildiğinde, BİST raporlarında kilit denetim konularına ilişkin açıklamaların SEC raporlarına kıyasla belirgin biçimde daha uzun olduğu dikkat çekmektedir. BİST raporlarında kelime sayısı yaklaşık 250–1.400 aralığında değişirken, SEC raporlarında bu sayı yaklaşık 300–674 kelime aralığında kalmaktadır. Ortalama cümle uzunluğu incelendiğinde; BİST raporlarında ortalama cümle uzunluğu yaklaşık 27–31 kelime arasında değişirken, SEC raporlarında bu uzunluk 20–27 kelime aralığındadır. Bu bulgular, BİST raporlarında daha uzun ve karmaşık cümle yapılarının kullanıldığını göstermektedir.

DuBay (2004) çalışmasında belirtildiği üzere, Flesch Reading Ease endeksinde 90–100

puan aralığı “çok kolay”, 80–90 “kolay”, 70–80 “oldukça kolay”, 60–70 “standart”, 50–60 “biraz zor”, 30–50 “zor” ve 0–30 puan aralığı ise “çok zor” okunabilirlik düzeyi olarak sınıflandırılmaktadır. Bu çerçevede okunabilirlik skorlarına bakıldığında; her iki rapor türünde de metinlerin okunabilirlik açısından görece düşük seviyede olduğu görülmektedir. Tüm yıllarda hem BİST hem de SEC raporlarında okunabilirlik düzeyinin “zor” kategorisinde yer almaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu bulgu, denetim raporlarında kullanılan teknik terminoloji ve uzun cümle yapılarının metinlerin anlaşılabilirliğini sınırlayabildiğini göstermektedir.

5. Sonuç

Bu çalışmada, aynı şirkete ait bağımsız denetçi raporlarında yer alan kilit denetim konuları ile kritik denetim konularının farklı düzenleyici çerçeveler kapsamında nasıl sunulduğu, 2021-2025 yılları arasında karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Elde edilen bulgular, aynı şirkete ve benzer denetim risklerine ilişkin açıklamalarda dahi raporlama dili, açıklama kapsamı ve metinsel yapı bakımından bazı farklılıklar ortaya çıkabildiğini göstermektedir.

İncelenen dönemde şirketin her iki piyasada da uluslararası denetim ağlarına bağlı büyük denetim firmaları tarafından denetlendiği dikkat çekmektedir; bu durum küresel ölçekte faaliyet gösteren şirketlerin denetim süreçlerinde uluslararası denetim ağlarının önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Denetçi özellikleri incelendiğinde ise raporların büyük bölümünün erkek denetçiler tarafından imzalandığı görülmekte olup; bu bulgu denetim mesleğinde cinsiyet dağılımına ilişkin literatürde tartışılan eğilimlerle uyumlu bir görünüm ortaya koymaktadır.

Sonuçlar hem kilit/ kritik denetim konularının açıklanmalarında sınırlı sayıda konuya yer verildiğini göstermektedir. Bu durum, denetçilerin raporlarında daha çok önem arz eden risk alanlarına odaklanma eğiliminde olduklarını göstermektedir. Metinsel özellikler bakımından ise BİST kapsamında yayımlanan raporlarda kilit denetim konularına ilişkin açıklamaların daha uzun ve daha ayrıntılı olduğu; SEC kapsamında yayımlanan raporlarda ise kritik denetim konularının daha kısa ve finansal raporlama odaklı bir anlatımla sunulduğu görülmektedir. Benzer şekilde, ortalama cümle uzunluklarının da BİST raporlarında daha

yüksek olduğu, SEC raporlarında ise daha kısa ve doğrudan bir anlatım tercih edildiği anlaşılmaktadır. Bu durum, iki düzenleme çerçevesi arasında raporlama dili bakımından farklı yaklaşımlar bulunduğu işaret etmektedir.

Rapor yayımlanma süreleri karşılaştırıldığında, SEC kapsamında yayımlanan raporlarda gecikme süresinin daha uzun olduğu görülmektedir. Bu durumun, ABD'deki raporlama ve düzenleme süreçlerinin kapsamı ile ilişkili olabileceği değerlendirilebilir. Bu çalışmanın okunabilirlik analiz bulguları, her iki rapor türünde de teknik terminoloji ve uzun cümle yapıları nedeniyle metinlerin genel olarak zor okunabilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

Çalışmada elde edilen gözlemler, kilit/kritik denetim konuları açıklamalarının yapısal özelliklerine odaklanan önceki bazı çalışmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Nitekim önceki araştırmalarda, kilit denetim konuları açıklamalarının daha ayrıntılı ve uzun olabildiği (Köhler vd., 2020) ve kritik denetim konusu açıklamalarının daha çok finansal raporlama tahminleri ve önemli yargılar üzerinde yoğunlaştığı ifade edilmektedir (Sirois vd., 2018). Bunun yanında, ISA 701'in daha ilke-temelli; PCAOB düzenlemelerinin ise daha kural-temelli bir yapıya sahip olması (Gimbar vd., 2016), iki raporlama yaklaşımı arasındaki metinsel farklılıkların olası açıklamalarından biri olarak değerlendirilebilir.

Ulusal literatürde kilit/kritik denetim konularının raporlanması karşılaştırmalarına yönelik çalışmalar (Sarısoy, 2021; Genç vd., 2023) bulunmakla birlikte, bu çalışmalar farklı şirketlerin raporlarını ülke bazında toplu şekilde incelemektedir. Bu çalışma ise aynı şirketin farklı düzenleyici çerçeveler altında yayımlanan bağımsız denetçi raporlarının 5 yıl süresince incelenmesi bakımından literatürdeki çalışmalardan ayrılmaktadır. Böylece şirket özelliklerinden kaynaklanabilecek farklılıkların etkisi sınırlandırılarak, düzenleme temelli raporlama farklılıklarının daha doğrudan gözlemlenmesi amaçlanmıştır. Bu yönüyle çalışma, aynı şirket özelinde kilit/kritik denetim konularının raporlanması uygulamalarının nasıl farklılaşabildiğini göstermesi bakımından literatüre katkı sunmaktadır. Ancak araştırmanın tek bir şirket üzerinde yapılmış olması, bu çalışmanın kısıtlarından olup, elde edilen bulguların genellenebilirliğini de kısıtlamaktadır. Gelecek çalışmalarda farklı sek-

törlerden ve daha geniş örneklemelerden elde edilecek bulguların karşılaştırılması, farklı düzenleyici çerçevelerin denetçi raporlarına etkisinin daha kapsamlı değerlendirilmesine katkı sağlayabilir. Birden fazla düzenleyici otorite kapsamında bulunan şirketlerin denetçi raporlarının diğer denetim standartları bakımından da incelenmesinin, denetim raporlarının niteliğine regülasyonların etkisi bakımından önemli bulgular ortaya çıkarabileceği düşünülmektedir.

Çıkar Çatışması

Yazar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını bildirmiştir.

Finansal Destek

Yazar bu çalışma için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Hakem Değerlendirmesi

Dış Bağımsız

Kaynakça

- Abat, V. H. (2024). İnternet Ortamındaki Dış Ağrısına İlişkin Türkçe Metinlerin Okunabilirlik Analizlerinin ve İçeriklerinin Değerlendirilmesi. *European Journal of Research in Dentistry*, 8(1), 1-7.
- Al-Asmakh, S., Elamer, A. A., & Uadiale, O. (2025). A Systematic Literature Review on Extended Audit Reporting: State of the Art and Agenda for Future Research. *The International Journal of Accounting*, 2530003.
- Arzova, S. B., & Şahin, B. Ş. (2020). ISA 701 (BDS 701) kilit denetim konuları: BIST 30, BIST 50 ve BIST 100 endekslerinde yer alan finans kurumlarına yönelik analiz. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 20(60), 75-94.
- Atay, S. E., & Polat Çeltikçi, N. (2021). KDK bildirimlerinin içerik analizi yöntemiyle incelenmesi: BIST 100 şirketleri üzerine bir araştırma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 14(2), 683-710.
- Bepari, M. K., Mollik, A. T., Nahar, S., & İslam, M. N. (2022). Determinants of accounts level and entity level key audit matters: further evidence. *Accounting in Europe*, 19(3), 397-422.
- DeFond, M., & Zhang, J. (2014). A review of archival auditing research. *Journal of accounting and economics*, 58(2-3), 275-326.
- DuBay, W. H. (2004). The principles of readability. *Online submission*.
- Durmuş, A. F., Otlı, F., & Özkan, Ö. (2018). Denetim kanıtı kalitesinin denetçi görüşüne etkisi: Literatür incelemesi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 9(1), 66-88.
- Ertan, Y., & Kızık, E. (2019). Kilit denetim konuları: BİST imalat sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin 2017 yılı denetim raporlarının incelenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 263-278.

Genç, M., Yanık, A., & Yılmaz, E. (2023). Borsaya kote sigorta şirketlerinin bağımsız denetim raporlarındaki kritik-kilit denetim konularının analizi: ABD ve Türkiye örneği. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 58(1), 186-207.

Gimbar, C., Hansen, B., & Ozlanski, M. E. (2016). Early evidence on the effects of critical audit matters on auditor liability. *Current Issues in Auditing*, 10(1), A24-A33.

Gold, A., & Heilmann, M. (2019). The consequences of disclosing key audit matters (KAMs): A review of academic literature. *Maandblad voor accountancy en bedrijfsconomie*, 93(1/2), 5-14.

IAASB. (2015a). ISA 701: Communicating key audit matters in the independent auditor's report. International Auditing and Assurance Standards Board.

IAASB. (2015b). The new auditor's report: Greater transparency into the financial statement audit. New York, NY: IFAC.

Işık, B. K. (2025). Bağımsız Denetim Raporunda Kilit Denetim Konuları: Türk ve Yabancı Bankaların İçerik Analizi. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 25(76), 95-116.

Jermakowicz, E. K., Epstein, B. J., & Ramamooti, S. (2018). CAM versus KAM—A distinction without a difference. *CPA Journal*, 88(2), 34-40.

Kavut, F. L., & Güngör, N. (2018). Bağımsız denetimde kilit denetim konuları: BİST-100 şirketlerinin 2017 yılı analizi. *Journal of Accounting Institute*, 16(59), 59-70.

Köhler, A., Ratzinger-Sakel, N., & Theis, J. (2020). The effects of key audit matters on the auditor's report's communicative value: Experimental evidence from investment professionals and non-professional investors. *Accounting in Europe*, 17(2), 105-128.

Nylen, A., Sundgren, S., & Svanström, T. (2024). Comparing key audit matters and critical audit matters disclosures: Evidence from international audit reporting. *Accounting Horizons*, 38(1), 85-104.

Nylen, J. A., Wangerin, D. D., & Zehms, K. M. (2025). Do key audit matter disclosures about M&A transactions predict future performance? *Review of Accounting Studies*, 30(3), 2264-2311.

PCAOB. (2017). AS 3101: The auditor's report on an audit of financial statements when the auditor expresses an unqualified opinion. Public Company Accounting Oversight Board.

PCAOB. (2017). The auditor's report on an audit of financial statements when the auditor expresses an unqualified opinion and related amendments to PCAOB standards.

Reid, L. C., Carcello, J. V., Li, C., Neal, T. L., & Francis, J. R. (2019). Impact of auditor report changes on financial reporting quality and audit costs: Evidence from the United Kingdom. *Contemporary Accounting Research*, 36(3), 1501-1539.

Sarısoy, Ö. (2021). Kritik/kilit denetim konularının BIST 30 ve Dow Jones 30 endekslerindeki işletmelerin denetçi raporları üzerinden karşılaştırılması. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 21(63), 159-182.

Sirois, L. P., Bédard, J., & Bera, P. (2018). The informational value of key audit matters in the auditor's report: Evidence from an eye-tracking study. *Accounting Horizons*, 32(2), 141-162.

Uzay, Ş., & Köylü, Ç. (2018). Kilit denetim konuları: Borsa İstanbul üzerine bir araştırma. *Erciyes üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi dergisi*, (52), 47-70.

Velte, P. (2020). Associations between the financial and industry expertise of audit committee members and key audit matters within related audit reports. *Journal of Applied Accounting Research*, 21(1), 185-200.

Velte, P., & Issa, J. (2019). The impact of key audit matter (KAM) disclosure in audit reports on stakeholders' reactions: a literature review. *Problems and Perspectives in Management*, 17(3), 323-341.

Yanık, S., & Karataş, M. (2017). Denetim raporlarının geleceği: Yeni düzenlemeler ve ülke uygulamaları. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (73), 1-26.

Yaşar, A., & Çetin, E. (2020). BDS 570 kapsamında verilen denetçi raporlarının iletişim değeri açısından incelenmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 384–391.